

Seminar: Bygdebøker på internett

Sted: Riksarkivet

Tid: 23.mai kl.10.00-16.00

Arr.: Norsk Lokalhistorisk Institutt

Unn Sissel Ek og Bent Ek representerte Eiker Arkiv/Øvre Eiker Kulturminneråd

Del 1: Gammel sjanger møter ny teknologi - muligheter og utfordringer for framtidens nettbaserte bygdebok

Formidling av lokalhistorie på nett. Kan ny teknologi skape nye sjangre?

Kåre Andersen, UiO

Gammel spenning mellom faghistorieforskning og ættesogeskriving, mellom det faghistorikeren ønsker og det menigmann vil ha. Bruket Jakob Eriksen fra Ullensaker som eksempel for å belyse begrepet ”mikrohistorie” (historie på individnivå) lansert av Sivert Langholm: framstilling som bygger på en lang rekke kilder, i motsetning til gårds-og slektshistorie, der materialet som brukes ofte blir for snevert til å gi et korrekt bilde (Mikrohistoriker = faghistoriker som opererer på individnivå).

Skisserer EDB som en mulig løsning på disse motsetningene:

Digitalisering av bygdebøker

Familierekonstruksjonsmetoden

Lett tilgjengelige baser med kildemateriale (Digitalarkiver, DIS Norge)

Forutsetning for en profesjonell mikrohistorie:

Alle må med, ikke bare et utvalg av befolkningen

Faglighet når det gjelder kildekritikk

Hva med personvern? (jfr. del 2 av seminaret)

Resultatet kan bli en brobygging (konvergens) mellom gamle retninger. Åpner dessuten for en alternativ tankegang: Utnytte koblinger med ulike internettressurser (databaser, nettsteder).

Internett som medium hindrer forfatterens kontroll over rekkefølgen, ingen sekvensiell argumentasjon som ved tradisjonell formidling – dette vil påvirke framstillingsformen.

Kollektiv selvsensur et alternativ til en tradisjonell redaksjon (eks. wikipedia).

Visjon: hele familien samles i stua rundt lokalhistorieprosjektet (ved konvergens mellom TV og internett).

Viste eksempler fra prosjektet ”[Flekkefjord bys historie som hypertekst](#)”.

[Hele foredraget som pdf.](#)

Diskusjon:

Alstadsæter: Mikrohistorie fremmer publikums evne til å stille spørsmål. Internett viktig som arena for diskusjon, ikke bare formidling.

Bygdebøker på nett - hvordan ta vare på personvernet?

Rune-Vidar Bråthen, Datatilsynet

Frykten for at "Storebror ser deg" erstattes av frykten for mange "småbrødre"?

Hovedprinsipper for personvern:

Enkeltpersoner rett til å kontrollere opplysninger om seg selv - vite hvem som har disse opplysninger og hva de brukes til.

Trender:

Alt er sporbart (fotobokser, kameraer, offentlige registre, bankkort, telelagring)

Stadig større aksept for dette (argumenteres med bekjempelse av terror og kriminalitet)

Selveksponeering gjennom nettbruk: blogger, myface etc.

Personopplysningsloven av 2001 (bygger på EUS personverndirektiv):

Trenger bare konsesjon ved håndtering av sensitive opplysninger, men har ansvar for å følge loven.

Kreves i utgangspunktet samtykke for å offentliggjøre personopplysninger, men unntak dersom det dreier seg om en oppgave av allmenn interesse – ytringsfriheten går i stor grad foran personvernet (diffus bestemmelse – i praksis bukken som passer havresekken).

All behandling av personopplysninger omfattes av loven. Personopplysning er alle opplysninger der en enkeltperson er identifiserbar.

Loven gjelder ikke:

- Anonymiserte opplysninger
- Juridisk person (enkeltmannsforetak er en gråsoner)
- Avdøde (unntak: opplysninger om arvelig sykdom o.l.)

Gjelder heller ikke rent personlig bruk (dagbok etc). Private hjemmesider er gråsoner (EU-dom i Lindquist-saken definerer dette som offentliggjøring).

Gjelder ikke kunstneriske, litterære eller journalistiske formål (ytringsfriheten går da i utgangspunktet foran)

Konklusjon: Lover berører vanligvis ikke utlegging av bygdebøker på nett!

Sensitive opplysninger krever samtykke fra den det gjelder, men ikke grunndata (fødselsdato, bosted, slektskapsforhold etc).

Likevel: Bør tenke personvern selv om en ikke må, be om samtykke hvis mulig.

Andre aktuelle lover:

Straffeloven (ærekrenkelse, trakassering etc.)
Åndsverksloven

Nevnte [Hole kommunes bygdebøker på nett](#) som eksempel.

[Hele foredraget som pdf.](#)

Opphavsrett og nettpublisering *Charlotte Børde, Nasjonalbiblioteket*

Gjennomgikk [Åndsverksloven](#) m/[forskrifter](#) og [forslag til nye forskrifter](#).

Opphavsretten innebærer:

- rett til selv å utnytte verket økonomisk
- rett til å nekte eller sette villkår for andres bruk
- rett til å bli navngitt

Omfatter litterær, vitenskapelig eller kunstnerisk innsats - må ligge "skapende innsats" bak (krav til originalitet – ”verkshøyde”) – ikke avskrifter etc.

Kortere vern for bl.a. databaser, tabeller, kataloger, fotografisk bilde (50 år) m.m.

Loven gjelder ikke offentlige dokumenter.

Opphavsretten tilhører den som har skapt verket, men kan overføres ved arv eller avtale. Egne regler for samleverk (pgf 5), fellesverk (pgf 6).

Gir enerett til mangfoldiggjøring, tilgjengeliggjøring, navngivelse.

Fri bruk av offentliggjorte verk omfatter:

- kopiering til privat bruk
- kopiering i ABM-institusjoner
- spredning gjennom utlån
- visning av verk
- fremføring av verk
- sitering

Trenger ikke å innhente tillatelse eller betale vederlag for dette.

Vernetid: 70 år etter opphavsmannens død

Foto har vernetid på 50 år, men minst 15 år etter fotografens død (kunstneriske foto 70 år).

Personvernloven gjelder for foto av personer (jfr. regler for identifiserbarhet, offentliggjøring av hensyn til allmenne interesser)

Problem: uklare avtaler mellom opphavsmann og utgiver, se pgf 39e
Utgiver har ingen opphavsrett utover det som er avtalehjemlet, men har rettigheter ifht. utforming av produktet, etter markedsføringsloven.

Sitatretten gjelder også internettpublisering, pgf 22 "i samsvar med god skikk og i den grad formålet betvinger"

Bruk av internettressurser i annen sammenheng regnes som ny publisering

Kan bruke andres materiale på eget nettsted dersom det tydelig framgår av opphavsrettsnotis fra rettighetshaveren – kan eventuelt lenke til materiale ("etter god skikk").

Forslag om egne særregler for intranettpublisering i ABM-institusjoner (men krever at en har rett til å digitalisere materialet).

[Hele foredraget som pdf](#)

Del 2: Digitale bygdebøker i praksis - tekniske, historiefaglige og formidlingsmessige utfordringer

Kulturhistorisk leksikon og Gardar og stølar - Internettressursar frå Arkivnett Sogn og Fjordane

Gunnar Urtegaard, Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane

Presenterte [Kulturnett Sogn og Fjordane](#) og [fylkesatlas.no](#) som inngangsportaler til Sogn og Fjordanes historie.

Startet med einveisformidling, har nå tatt i bruk de interaktive mulighetene - brukes til kommentarer og innsamling av ny informasjon.

Arbeides med et samsøk som har avgrensning på materialtype og geografi – utfordringen er å filtrere vekk støy slik at en bare får relevante treff (i motsetning til google)

Prioriterer oppgaven som forteller – suksesskriteriet er artikler med innhold.

KOMMENTAR:

Sogn og Fjordane ledende i verden når det gjelder digitalisering og formidling av kulturarven – eksempel på hva en kan få til når en større institusjon påtar seg rollen som koordinator og får med mange mindre på å arbeide mot et felles mål.

Bygdebasen, eit rammeverk for gards-og ættesoger på internett *Grethe Hjetland, Vik IT-partner*

Viste demoversjonen av <http://www.bygdebasen.no/>

Arbeidet startet 2004, demoversjon kom høsten 2006 - skal utvides med interaktiv kontakt.

Teknisk løysning som knytter slektsdatabasen (slekstre, anehjul) til bosetd.

Den ferdige versjonen blir tilgjengelig for alle gjennom bruk av lisenser.

Den som legger inn data har ansvaret ifht personvernloven, men programmet inneholder et filter som skjuler personer uten dødsår som er yngre enn 110.

Har backup-rutiner, samt rutiner som stopper store systematiske søk (hindrer at basen kan unyttes i for eksempel markedsføringssammenheng).

[Hele foredraget som pdf.](#)

KOMMENTARER:

Kan være en aktuell løysning for Eiker.

Pris?

Hva med kildehenvisninger?

Hva med eksterne linker fra person?

Filteret for personvern er vel egentlig helt fiktivt så lenge bosted er oppgitt?

Busetnadssoge for Sula og bruk av dataprogrammet BSS *Ole Martin Sørungård, Snøhetta forlag*

Presentasjon av databaseprogrammet – utviklet for strukturering av data i forbindelse med bokprosjekter, ikke formidling på internett.

Kobling av person-relasjon-sted via hendelser (dåp, konfirmasjon, ekteskap, død etc).

Brukt i Volda, Aurskog-Høland og Herøy – neste prosjekt er ”Sulasoga” i 5 bind, 2004-08.

Statistikk over befolkningsveksten: ca.100 mennesker i 1800 , 200 i 1900, passerer 500 personer rett før 1950. 70% av sidetallet vil handle om tida etter 1900, 50% om tida etter 1950. Problem med siste hundre år: kildene er utilgjengelige eller lite pålitelige - lav svarprosent ved spørreskjemaer.

Hvorfor ikke på bygdebok på nett?

Oppdragsgiver vil ha bok.

BSS er ikke noe publiseringsverktøy, kan gjøres via bygdebasen.

Å publisere bøker på nett innebærer ikke noe nytt - må gjøre databasen tilgjengelig.

Framtidas løsning blir muligens en "bygdebokpakke" med allmensøge i bokform + brukertilgang til nettbasert busetnadssøge med printermuligheter. På lengre sikt vil en kanskje få helelektroniske bøker.

[Hele foredraget som pdf.](#)

KOMMENTARER:

Databasen som skjellett - mulighet for å legge på kjøtt og blod gjennom linker til andre nettressurser (museer, bibliotek, fotobaser etc)?

Sammenliknet med Sula: Eiker hadde over 6700 innbyggere i 1800, 12.500 i 1900.

Norway Project - Digitalisering av bygdebøker i regi av Mormonerkirken *Norun Klettum*

Reklamerte for boka "Arkivkunnskap for slektsforskere".

To databaser:

1. Historical Families ("Medieval family unit") – tidligere fram til 1500, nå til 1600
2. Family Reconstitution - database for slekt (ikke gård)

Vil kunne brukes i forskning - demografi og lokaliteter.
Samarbeid med genealogiske foreninger.

Norway Project:

Personregister som omfatter alle bygdebøker i landet

Metode for automatisk matching av dubletter: GenMerge

Blir mulige å søke person fra ulike kilder (kommer om et par måneder)

Målet er å binde sammen alle familier i Norge

[Hele foredraget som pdf.](#)

Diskusjon

Innledning v/Arnfinn Kjelland:

Boka vil overleve

Store metodiske forskjeller mellom bok og nett

Begrepet bygdebok egner seg ikke for nett, NLI bør finne et nytt begrep

Tore Vigerust:

Hva med nettbaserte bybøker? Problem: mangler kilder for flytting og slektstilknytning